

Debat og kommentarer

Om strukturledighed, Phillipskurver og dansk økonomisk debat

John Smidt

Det økonomiske Råds sekretariat

1. Indledning

Nationaløkonomisk Tidsskrift nr. 1, 1996 indeholder en artikel af Peter Skott. Artiklen førte til et arrangement i Nationaløkonomisk Forening i oktober 1996 om økonomiske modeller og strukturledighed. Denne kommentar bygger på forfatterens indlæg i forbindelse med dette arrangement.

Peter Skott (PS) fremfører i artiklen, at der ikke er en teoretisk veldefineret strukturarbejdsløshed i ADAM og SMEC, og lægger i den forbindelse stor vægt på, at koefficienten til inflationen i lønrelationerne er mindre end 1. PS mener på den baggrund ikke, at de eksisterende makroøkonomiske modeller legitimerer en ensidig fokusering på arbejdsmarkedet i forbindelse med løsningen af ledighedsproblemet. Ifølge PS' tolkning af modellernes egenskaber vil man med en kombination af løbende devalueringer og ekspansiv finanspolitik kunne opnå en permanent forbedring af ledigheden uden afledte betalingsbalanceproblemer.

I det følgende diskuteres egenskaberne i løn- og prisrelationerne i ADAM og SMEC. Der argumenteres for, at PS' fortolkninger ikke er dækkende for de makroøkonomiske modeller, og at politikimplikationen snarere gælder de betragtede ligningers stiliserede egenskaber; selv inden for rammerne af disse ligninger er PS' politikanbefaling dog ikke problemløs. Endvidere advares mod at overspille modellernes rolle for politikvurderinger og valg af fokus.

Synspunkter i kommentaren står udelukkende for forfatterens egen regning og er ikke nødvendigvis i overensstemmelse med Det økonomiske Råds formandskabs synspunkter.

2. Lønrelationen i de makroøkonomiske modeller

En central relation i ADAM og SMEC er en beskrivelse af sammenhængen mellem løn, pris og arbejdsløshed. I forenklet form kan lønrelationen skrives:

$$D(W) = \alpha \cdot D(P) + \beta \cdot (W/P)_{,1} + Y \cdot U_{,1} + \kappa \cdot B + X \quad (1)$$

hvor W er logaritmen til lønnen, P er logaritmen til prisen (BFI-deflatoren), U er arbejdsløsheden, B er dagpengenes kompensationsgrad og X er andre forklarende variabler. $D(\cdot)$ indikerer ændringer i den pågældende variabel og fodtegn angiver lag. Ligning (1) fanger essensen af ADAM og SMECs lønrelationer.

I ligning (1) optræder reelt kun én arbejdsmarkedspolitisk variabel, nemlig dagpengenes kompensationsgrad. Det er derfor oplagt, at ADAM og SMEC ikke kan være den væsentligste – endsige eneste – årsag til, at økonomer ofte fokuserer på strukturproblemerne på arbejdsmarkedet. Eksempelvis påpegede vismændene i 1988 en række problemer på det danske arbejdsmarked, jf. *Dansk Økonomi, juni 1988* – på et tidspunkt, hvor lønnen var eksogen i såvel ADAM som SMEC. De makroøkonomiske modeller kan dog trods deres begrænsninger bidrage med at belyse forskellige aspekter vedr. arbejdsmarkedet. Eksempelvis viser modelsimulationer, hvor lønrelationen er udeladt, med al ønskelig tydelighed den afgørende rolle, løndannelsen og dermed arbejdsmarkedet har for økonomiens funktionsmåde. Men på dette område – som praktisk taget alle andre – er det naivt at forestille sig, at

modelanvendelsen alene danner baggrund for vurderinger.

Lønrelationen (1) kan tolkes som en fejlkorrektionsligning, fordi det laggede lønniveau (i form af reallønnen/lønkvoten) indgår på højresiden. Denne tolkning går desværre tabt i den måde, PS skriver lønrelationen op på. Der er for given inflationstakt og given kompensationsgrad tale om et langsigtet trade-off mellem ledighed og (real)lønniveau. Selv om koefficienten til stigningstakten i priserne, α , i både ADAM og SMEC er (signifikant) mindre end én – i begge modeller ligger koefficienten tæt på en halv – er sammenhængen mellem løn- og prisniveau således på langt sigt én-til-én.

Spørgsmålet om »koefficienten til prisen er 1?« må derfor besvares med et nej på kort sigt, men ja på lang sigt. Hvorvidt dette giver svar på, om der er en »teoretisk veldefineret strukturarbejdsledighed« er nok tvivlsomt. Det er imidlertid oplagt, at hvis man med strukturledighed forbinder begrebet NAIRU – altså at der er en accelererende inflationstakt, hvis ledigheden permanent reduceres under et givet niveau – så underbygger lønrelationerne i ADAM og SMEC ikke en sådan tolkning. Der er ikke umiddelbart nogen »acceleration« i løndannelsen. PS mere end antyder, at brugerne af ADAM og SMEC (herunder Det økonomiske Råds formandskab og finansministeriet) er af den opfattelse, at modellerne understøtter en NAIRU-tolkning. Dette er efter min vurdering en fejlagtig slutning fra PS' side. Fordi man i analyser af strukturproblemer på arbejdsmarkedet anvender NAIRU-begrebet (eller et andet udtryk for den strukturelle/naturlige ledighed), er det ikke ensbetydende med, at ADAM eller SMECs lønrelation indeholder en NAIRU.

Lønrelationerne i ADAM og SMEC lægger således ikke op til en stringent NAIRU-fortolkning. De *isolerede* egenskaber af ADAM og SMECs lønrelationer indebærer, at en permanent reduktion af ledigheden for fastholdt kompensationsgrad permanent øger lønniveauet (reallønnen/lønkvoten); løninflationen påvirkes derimod *ikke* på lang sigt. En permanent forøgelse af prisinflationstakten inde-

bærer for fastholdt ledighed og kompensationsgrad en tilsvarende ændring af lønstigningstakten og et fald i reallønnen/lønkvoten, mens en permanent forøgelse af prisniveauet indebærer en tilsvarende ændring af lønniveauet.

3. Prisrelationen

I et forsøg på at give et dækkende billede af ADAM og SMECs egenskaber vælger PS foruden lønrelationen at betragte en prisrelation:

$$D(P) = D(W) \quad (2)$$

idet jeg her udelader produktivitetsvæksten. PS' argumentation for at vælge denne prisligning er, at lønkvoten på lang sigt må antages konstant.

PS skelner ikke mellem det, han kalder »outputprisen«, som angiveligt bestemmes i (2), og BFI-deflatoren, som er den pris, der indgår i lønrelationerne i ADAM og SMEC. Dette er uheldigt, da det – i hvert fald inden for de stiliserede rammer, PS anvender – er af en vis betydning. Bestemmelsen af BFI-deflatoren er i de makroøkonomiske modeller relativt indviklet og indirekte. I en meget forenklet form kan man sige, at BFI-deflatoren i ADAM bliver bestemt som værende lig de samlede løn- og kapitalenhedsomkostninger (en antagelse om ingen ren profit på lang sigt), mens den i SMEC bestemmes som en konstant markup på lønomkostningerne (markupen dækker kapitalomkostningerne). I ADAM bestemmes kapitalomkostningerne bl.a. af renten og investeringsprisen, og der er gennem sidstnævnte en effekt fra importpriserne til BFI-deflatoren og via lønrelationen videre til lønnen. I SMEC er der derimod ikke nogen direkte sammenhæng mellem importpriser og BFI-deflator eller løn; i SMEC er lønkvoten derfor (stiliseret set) konstant.

For at kunne dække begge modellens stiliserede egenskaber, er det derfor som et minimum nødvendigt at reformulere prisligningen til:

$$D(P) = \mu D(W) + (1-\mu)D(PM) \quad (3)$$

Tabel 1. Langsigtet effekt af en permanent sænkning af ledigheden.

Effekt på:	Importpris i BFI-deflator,	Importpris ej i BFI-deflator.
	$\mu < 1$	$\mu = 1$
Realløn W/P	+	0
Inflation $D(W)$	0	+
Lønniveau W	+	Uendelig

Anm.: Baseret på ligningerne (1) og (3).

hvor PM er (logaritmen til) importpriserne. I en stiliseret forstand er μ lig med 1 i SMEC (hvorved (3) bliver sammenfaldende med (2)), mens μ er mindre end 1 i ADAM. Det skal understreges, at ligning (3) ikke er fuldt dækkende over den ret indirekte måde, BFI-deflatoren bestemmes på i de to modeller.

Egenskaberne af pris- og lønrelationen tilsammen afhænger af, om det antages, at der er et gennemslag fra importpriser til BFI-deflator ($\mu < 1$) eller ej.

Det fremgår af tabel 1, at inflationen på sigt ikke påvirkes af en permanent ændring i ledigheden, når importpriserne indgår i bestemmelsen af BFI-deflatoren ($\mu < 1$). Derimod er der for $\mu = 1$ isoleret set tale om et »trade-off mellem ledighed og inflation«. Umiddelbart synes PS' udsagn om, at ligningerne beskriver et i dette tilfælde traditionelt Phillipskurve trade-off at have en vis berettigelse. Der er imidlertid tale om et resultat baseret på de beskrevne stiliserede ligninger, og der er derfor ikke belæg for at hævde, at makromodelle ADAM og SMEC indeholder et sådan trade-off. En bemærkelsesværdig egenskab ved det tilfælde, der tilsyneladende understøtter PS' udsagn ($\mu = 1$), er i øvrigt, at importprisstigninger ikke påvirker de relevante prisbegreber, og at valutakurspolitik derfor ikke kan anvendes til at påvirke inflationstakten.

4. Effekten af finanspolitik i modellerne

PS har i modsætning til ADAM og SMEC ingen ligning til bestemmelsen af ledigheden.

Tabel 2. Langsigtet effekt af en permanent, ekspansiv finanspolitik.

Effekt på:	Stiliseret model ⁽⁴⁾			
	$\mu < 1$	$\mu = 1$	ADAM	SMEC
Realløn W/P	+	0	+	ca. 0
Inflation $D(W)$	0	0	ca. 0	ca. 0
Lønniveau W	+	+	+	+
Ledighed U	-	0	ca. 0	ca. 0

Note: ⁽⁴⁾Modellen er givet ved ligningerne (1), (3) og (4).

I ADAM og SMEC bestemmes ledigheden blandt andet af konkurrenceevnen over for udlandet, og en meget forenklet, reduceret beskrivelse kunne være:

$$U = f(P/PM) - G \quad (4)$$

hvor G kan opfattes som en skiftvariabel (der bl.a. kan dække over finanspolitik). Kombineres den stiliserede lønrelation, den stiliserede prisrelation og den stiliserede bestemmelse af ledigheden, fås resultater som vist i tabel 2.

I følge tabel 2 er der hverken i den stiliserede model eller i de makroøkonomiske modeller tale om noget langsigtet trade-off mellem inflation og beskæftigelse/ledighed. Kun i tilfældet $\mu < 1$ er det muligt at opnå en permanent reduktion af ledigheden ved at føre ekspansiv finanspolitik. Dette skyldes, at der i dette sæt af ligninger er et langsigtet trade-off mellem ledighed og realløn/lønkvote, jf. lønrelationens tolkning ovenfor.

I relation til PS' diskussion af ADAM og SMEC er det naturligvis mere interessant at konstatere, at effekten på ledigheden af at føre ekspansiv finanspolitik på lang sigt er ca. 0 i henhold til disse modeller. Dette bør, som diskuteret ovenfor, ikke tolkes som udtryk for, at modellerne besidder »NAIRU-egenskaber«. Men tabellen viser, at der er fuld finanspolitisk crowding-out på ledigheden i ADAM og SMEC. Dette er et modelresultat, der gælder til trods for, at koefficienten til inflationen i lønrelationerne er mindre end 1, og uanset om man

anser »Phillips-kurven« for at være lodret, vandret eller diagonal.

5. Ekspansiv finanspolitik og løbende devalueringer

En væsentlig pointe for PS er, at en kombination af finans- og valutakurspolitik permanent kan reducere ledigheden uden afledte betalingsbalanceproblemer.

Modelteknisk er det med to forskellige midler i de fleste modeller muligt at opnå to mål. Da finanspolitik og valutakurspolitik er to forskellige midler – i den forstand, at de påvirker de to mål, ledigheden og betalingsbalancen, med forskellig styrke – er udsagnet ud fra en modelteknisk synsvinkel korrekt. Modelteknisk kunne man dog – som følge af forskelligt import- og beskæftigelsesindhold i forskellige efterspørgselskomponenter – lige så godt anvende to (forskellige) finanspolitiske instrumenter. Uden en vurdering af påvirkningen af andre størrelser af interesse – f.eks. den offentlige saldo eller renten – og uden en vurdering af den nødvendige dosering er udsagnet dog kun af begrænset værdi.

PS fremfører selv, at en engangsdevaluering kun har en midlertidig positiv effekt, fordi den spises op af afledte indenlandske løn- og prisstigninger. Derfor foreslås løbende devalueringer. En årlig devalueringssrate på f.eks. 10 pct. skulle i henhold til argumentationen kunne opveje den forværring af lønkonkurrenceevnen, der vil blive resultatet, hvis man vha. ekspansiv finanspolitik permanent holder ledigheden under ligevægtsledigheden.

Inden for PS' egen stiliserede analyseramme lider politikforslaget af, at PS' prisligning, som nævnt, mangler en kobling mellem importpriser (valutakursen) og den relevante indenlandske pris, BFI-deflatoren. Det er derfor uklart, hvorledes PS forestiller sig eksperimentet indfortolket i sine ligninger. Som nævnt giver kombinationen af den stiliserede lønrelation og ligning (2) for fastholdt kompensationsgrad og realløn/lønvote et trade-off mellem inflation og ledighed. Det er muligt, at det er dette, PS har i tankerne, men det er i så fald ikke oplagt, hvorfor det er nødvendigt at føre ekspansiv finanspolitik.

Der er så vidt vides ikke offentliggjort analyser af løbende devalueringer baseret på simulationer med ADAM og SMEC. Dette kan der være mange grunde til. Normalt bør modellerne kun anvendes til beregning af effekterne af marginale ændringer i de eksogene variabler. Løbende devalueringer kvalificerer sig næppe til denne betegnelse – efter 10 år er valutakursen ændret ca. 160 pct. med en devalueringssrate på 10 pct. pa. Der er samtidig tale om noget, der må betragtes som et fundamentalt regimeskift – både i forhold til den nuværende fastkurspolitik og i forhold til tidligere tiders lejlighedsvis devalueringer. Et sådant regimeskift kan meget let tænkes at påvirke adfærden, og der er næppe nogen, der vil påstå, at ADAM og SMECs adfærdsrelationer er fuldstændig immune over for Lucas-kritikken. Som det blev bemærket fra en af deltagerne i salen ved arrangementet i Nationaløkonomisk Forening, er det eksempelvis sandsynligt, at en sådan politik ville øge opmærksomheden på inflationen og derigennem påvirke koefficienten i lønrelationen. Det er ligeledes sandsynligt, at en sådan politik vil påvirke de finansielle markeder, hvilket i hvert fald i en model som SMEC ville kræve særsomt opmærksomhed, fordi renten er eksogen. Det er derfor oplagt, at den foreslåede politik ikke er let at analysere inden for rammerne af ADAM eller SMEC – og at man i givet fald næppe ville (burde) tillægge sådanne modelresultater afgørende vægt ved vurderingen af politikanbefalingen.

6. Afslutning

Egenskaberne i ADAM og SMEC kan ikke reduceres til hverken en, to eller tre ligninger. Det er altså ikke ADAM eller SMEC, som Peter Skott analyserer. Peter Skott analyserer to stiliserede ligninger, der på nogle punkter fanger væsentlige egenskaber ved de nævnte modeller, men som i sagens natur ikke kan tage højde for mange facetter i virkelighedens verden. Naturligvis er ADAM eller SMEC heller ikke en fuldstændig afspejling af virkeligheden, men de indeholder dog en lang række sammenhænge, der kan være af betydning ved vurdering af forskellige politiktiltag. Samspelet mellem lønrelation, priser, forbrugs- og in-

vesteringsadfærd, offentlig sektor, rentestrome, sektorforskydninger osv. er naturligvis svært at overskue, og hvad der i en konkret politikanalyse har betydning, er ikke altid oplagt. Det er bl.a. derfor, man har modeller.

Modellerne understøtter udsagnet om, at ekspansiv finanspolitik ikke permanent kan påvirke ledigheden. Dette er ikke et resultat af, at lønrelationerne indeholder en teoretisk veldefineret NAIRU, men er et samlet modelresultat.

De makroøkonomiske modeller understøtter i høj grad den fokusering på arbejdsmarkedet, som regering, vismænd og mange andre foretager. Modelberegninger viser således utvetydigt, at løndannelsen og dermed arbejdsmarkedets funktionsmåde er afgørende for modellerne's egenskaber.

Lønrelationens betydning for modellerne's egenskaber er naturligvis kun et ekstra argument for at interessere sig for specifikationen af denne relation. Et væsentligt argument for anvendelsen af veldokumenterede modeller er, at specifikationer og antagelser er klare og kan diskuteres. Det er derfor positivt, at også folk uden for det traditionelle modelmiljø interesserer sig for sagen. Trods lønrelationens betydning bør man imidlertid ikke forveksle enkeltligningsegenskaber med modelegenskaber. Og man bør – trods den flittige brug af modellerne – ikke tro, at modelresultaterne er altafgørende i forbindelse med valg af fokus eller udformning af politikanbefalinger.